Valószínűségszámítás pótkurzushoz extra témák és feladatok, 2015. tavasz

I. Kovariancia és korrelációs együttható, Cauchy-Schwarz egyenlőtlenség.

1. (a) Ha $\mathbf{E}(X) = 1$ és $\mathbf{D}^2(X) = 5$, határozzuk meg $\mathbf{E}[(2 + X)^2]$ és $\mathbf{D}^2(4 + 3X)$ értékét.
   (b) Legyenek X és Y f. a. e. valváltozók μ várható értékkel és σ szórással. Számoljuk ki $\mathbf{E}[(X - Y)^2]$ értékét.

2. Legyen az (X, Y) pont egyenletes eloszlású a $(-1, 0)$, $(0, 0)$, $(0, 1)$ pontok által meghatározott háromszögben.
   (a) Mi lesz az (X, Y) kétdimenziós eloszlás kovarianciamátrixa?
   (b) Legyen $Z = X + 2Y$. Mi lesz az (X, Z) kétdimenziós eloszlás kovarianciamátrixa?

3. (a) Legyen X az a szám, ahányszor 1-est látunk, Y az a szám, ahányszor 2-est látunk, ha n-szer dobunk egy szabályos kockával. Számoljuk ki e két valószínűségi változó korrelációs együtthatóját.
   (b) Egy dobókockát kétszer feldobunk. Legyen X a dobások összege, és Y az első dobás mínusz a második dobás. Számoljuk ki $\mathbf{Cov}(X, Y)$-t. Függetlenek-e X és Y?

4. X és Y együttes sűrűségfüggvénye

$$f(x, y) = \begin{cases} \dfrac{1}{y}\,\mathrm{e}^{-(y+x/y)}, & \text{ha } x > 0,\ y > 0, \\ 0, & \text{egyébként.} \end{cases}$$

   (a) Határozzuk meg $\mathbf{E}(X)$ és $\mathbf{E}(Y)$ értékét, valamint mutassuk meg, hogy $\mathbf{Cov}(X, Y) = 1$.
   (b) Számoljuk ki $\mathbf{E}(X^2|Y = y)$-t is.

5. Legyenek $0 < a_1 \le a_2 \le \cdots \le a_n$ számok. Igazoljuk a Cauchy-Schwarz egyenlőtlenség segítségével az Ötéves Gyerek Lemmájának egyszerűbb változatát: az $\{1, 2, \ldots, n\}$ számok π permutációra az $s(\pi) := \sum_{i=1}^{n} a_i a_{\pi(i)}$ összeget maximalizálja a $\pi = \mathrm{id}$ választás.

6. Legyenek $X_1, \ldots, X_n$ független Egyenletes$[0, 1]$ eloszlású pontok. Sorbarendezzük őket, kapjuk az $X_1^* < \cdots < X_n^*$ sorozatot.
   (a) Legyen $n = 2$. Határozd meg X_1^* és X_2^* kovarianciáját.
   (b) Most legyen $n = 2k + 1$. Írd fel a középső X_{k+1}^* pont sűrűségfüggvényét.
   (c) Igazold, hogy minden $\epsilon > 0$-ra, $\lim_{k\to\infty} \mathbb{P}\big[|X_{k+1}^* - 1/2| > \epsilon\big] = 0$. *(Tipp: Bernoulli Nagy Számok Törvénye.)*

II. Indikátor változók összegének várható értéke és szórása.

7. (a) Mi a valószínűsége, hogy n elem egy egyenletesen választott permutációjának pontosan egy fixpontja van? Mi történik, ha $n \to \infty$?
   (b) Mekkora a fixpontok számának várható értéke?

8. Legyenek X és Y függetlenek, Binom(n, p) illetve Binom(m, p) eloszlással.
   (a) Számoljuk ki az $\mathbb{E}[X \mid X + Y = k]$ feltételes várható értéket.
   (b) Mennyi $\mathbb{P}[X + Y = k]$?
   (c) Milyen ellenőrzést csinálhatunk az (a) és (b) helyességéről a várható érték toronyszabályának segítségével?

9. 20 farkas mindegyike ráveti magát 20 nyúl valamelyikére, teljesen véletlenszerűen, egy nyúlra akár több farkas is.
   (a) Várható értékben hány nyúl ússza meg a kalandot?
   (b) Mekkora szórással?

10. Tekintsük az Erdős-Rényi $G(n, p)$ véletlen gráfot: n csúcs van, és az $\binom{n}{2}$ lehetséges él mindegyike egymástól függetlenül $p \in (0, 1)$ valószínűséggel van behúzva. Legyen N a részgráfként jelenlévő háromszögek száma.
   (a) Adjuk meg N várható értékét,
   (b) és szórását!
   (c) Igazoljuk, hogy ha $p = p_n$-re $np_n \to 0$ teljesül, akkor 0-hoz tartó valószínűséggel van a gráfban háromszög.
   (d) Mi történik a háromszögtartalmazás valószínűségével, ha $np_n \to \infty$?

III. Feltételes várható érték és szórás.

11. Választunk a számegyenesen egy véletlen X pontot, λ várható értékű exponenciális eloszlással, majd vesszük ennek egészrészét: $Y = \lfloor X \rfloor$.
    (a) Adjuk meg az Y változó eloszlását,
    (b) és várható értékét!
    (c) Igazoljuk (érveléssel vagy számolással), hogy az $\mathbb{E}\big[X - Y \,\big|\, Y = k\big]$ feltételes várható érték nem függ k-tól. Mennyi az értéke?

12. A Jó Kenyér pékség kalácsában szeletenként átlag 3, a Príma Pék kalácsában szeletenként átlag 2 mazsola van. Minden másnap bemegyek valamelyik pékségbe, 1/2 valószínűséggel az egyikbe, 1/2-del a másikba, és veszek egy 16 szeletből álló egész kalácsot. Ha minden kalácsból négy szeletet eszek meg (kettőt frissen, kettőt másnap, a többit a családom), átlagosan hány mazsolát kapok én, mekkora szórással?

13. Nagykovácsiból Budapestre dél körül minden óra :24-kor és :54-kor van busz. A megállóba egy $\mathsf{Egyenletes}$[12:00,12:30] eloszlású véletlen időpontban érkezek. Elkezdek stoppolni; az autók egy 1/(10 perc) intenzitású Poisson folyamat szerint vesznek föl.
    (a) Mi a valószínűsége, hogy végül mégis busszal megyek?
    (b) Föltéve, hogy végül a busz jön hamarabb, várhatóan mennyit kell rá várnom?
    (c) Ha hirtelen meggondolom magam, és egyszerűen megvárom a következő buszt, várhatóan hány autót szalasztok el, ami fölvett volna, mekkora szórással?

IV. Kétdimenziós normális.

14. Legyenek $X \sim N(0,1)$ és $Y \sim N(0,3)$ független normálisok, ahol a szórásnégyzetek vannak a zárójelben. Legyen $\triangle$ az a szabályos háromszög, melynek alsó oldala az x tengely $[-1,1]$ szakasza, ezzel szemközti csúcsa pedig a $(0,\sqrt{3})$ pont. Mi a valószínűsége, hogy $(X,Y) \in \triangle$?

15. Az $(X,\,Y) \in \mathbb{R}^2$ valószínűségi vektorváltozó legyen kétdimenziós normális eloszlású $\underline{m} = (-1,1)$ várhatóérték-vektorral és $\underline{\underline{C}} = \begin{pmatrix} 2 & 3 \\ 3 & 5 \end{pmatrix}$ kovarianciamátrixszal. Számítsuk ki a $\mathbf{P}\{X \geq -1,\ Y \geq 1\}$ valószínűséget! *(Tipp: $\underline{\underline{C}} = \underline{\underline{B}}^2$, ahol $\underline{\underline{B}} = \begin{pmatrix} 1 & 1 \\ 1 & 2 \end{pmatrix}$.)*

16. Egy konnektorban a feszültség egy 230V várható értékű, 5V szórású normális valváltozónak fogható föl, aminek az értéke napról napra változhat, de egy napon belül azért állandó. Szeretném megmérni, hogy ma mennyi a feszültség, egy lestrapált feszültségmérővel, ami egy 0V várható értékű, 10V szórású normális hibát ad hozzá a valódi értékhez, minden mérésnél a korábbi mérésektől függetlenül. A nagy szóráson úgy próbálok javítani, hogy sok mérést is elvégzek, és ezeket átlagolom.
    (a) Hány mérést kell legalább csinálnom, hogy 90% valószínűséggel a kapott átlagom a valós mai feszültségértéktől legfeljebb 1V-tal térjen el?
    (b) Végül csak egy mérést csináltam, mert utána teljesen bekrepált a feszültségmérőm. Az az egy mérés 245V volt. Ezen információ birtokában mi a mai feszültség feltételes sűrűségfüggvénye? Mekkora a feltételes várható érték és szórás? (Tipp: normális lesz a feltételes eloszlás!)

    Standard normális táblázat a feladatsor végén!

V. Momentumgeneráló függvény.

17. Igazold momentumgeneráló-függvények segítségével, hogy két független normális változó összege is normális!

18. (a) Igazold, hogy az $\mathsf{Exp}(\lambda)$ eloszlás momentumgeneráló függvénye $M(t) = \frac{\lambda}{\lambda - t}$, ahol $t \in (-\infty, \lambda)$.
    (b) Számold ki az $\mathsf{Exp}(\lambda)$ eloszlás k-adik momentumát, $k = 0, 1, 2, \ldots$.

19. Nagykovácsi fölött ritkán, de azért szoktak látni Öldöklő illetve Bőséghozó Angyalokat, két, egymástól független Poisson folyamat szerint, 120 évente várható értékben egyet-egyet. Nagykovácsi dédnagyapám igen egészségesen él, most 147 éves, és csak a következő Öldöklő Angyal felbukkanásakor fog meghalni.

    Dédnagyapám példamutató élete fölkeltette az Ördög figyelmét, aki üzletet ajánl a lelkéért: ahány éves korában meghal (ez lehet törtszám is), azt annyiadik hatványra emelik ahány Bőséghozó Angyal elrepült Nagykovácsi fölött életének utolsó éve alatt, és ennyi dukátot kap a dédnagyapám által meghatározott jótékony cél. Ha elfogadja az üzletet, várható értékben mekkora összeggel gazdagszik az a cél? *(Tipp: használd az előző feladatot.)*

$\Phi(z)$

z	**0.00**	**0.01**	**0.02**	**0.03**	**0.04**	**0.05**	**0.06**	**0.07**	**0.08**	**0.09**
0.0	0.5000	0.5040	0.5080	0.5120	0.5160	0.5199	0.5239	0.5279	0.5319	0.5359
0.1	0.5398	0.5438	0.5478	0.5517	0.5557	0.5596	0.5636	0.5675	0.5714	0.5753
0.2	0.5793	0.5832	0.5871	0.5910	0.5948	0.5987	0.6026	0.6064	0.6103	0.6141
0.3	0.6179	0.6217	0.6255	0.6293	0.6331	0.6368	0.6406	0.6443	0.6480	0.6517
0.4	0.6554	0.6591	0.6628	0.6664	0.6700	0.6736	0.6772	0.6808	0.6844	0.6879
0.5	0.6915	0.6950	0.6985	0.7019	0.7054	0.7088	0.7123	0.7157	0.7190	0.7224
0.6	0.7257	0.7291	0.7324	0.7357	0.7389	0.7422	0.7454	0.7486	0.7517	0.7549
0.7	0.7580	0.7611	0.7642	0.7673	0.7704	0.7734	0.7764	0.7794	0.7823	0.7852
0.8	0.7881	0.7910	0.7939	0.7967	0.7995	0.8023	0.8051	0.8078	0.8106	0.8133
0.9	0.8159	0.8186	0.8212	0.8238	0.8264	0.8289	0.8315	0.8340	0.8365	0.8389
1.0	0.8413	0.8438	0.8461	0.8485	0.8508	0.8531	0.8554	0.8577	0.8599	0.8621
1.1	0.8643	0.8665	0.8686	0.8708	0.8729	0.8749	0.8770	0.8790	0.8810	0.8830
1.2	0.8849	0.8869	0.8888	0.8907	0.8925	0.8944	0.8962	0.8980	0.8997	0.9015
1.3	0.9032	0.9049	0.9066	0.9082	0.9099	0.9115	0.9131	0.9147	0.9162	0.9177
1.4	0.9192	0.9207	0.9222	0.9236	0.9251	0.9265	0.9279	0.9292	0.9306	0.9319
1.5	0.9332	0.9345	0.9357	0.9370	0.9382	0.9394	0.9406	0.9418	0.9429	0.9441
1.6	0.9452	0.9463	0.9474	0.9484	0.9495	0.9505	0.9515	0.9525	0.9535	0.9545
1.7	0.9554	0.9564	0.9573	0.9582	0.9591	0.9599	0.9608	0.9616	0.9625	0.9633
1.8	0.9641	0.9649	0.9656	0.9664	0.9671	0.9678	0.9686	0.9693	0.9699	0.9706
1.9	0.9713	0.9719	0.9726	0.9732	0.9738	0.9744	0.9750	0.9756	0.9761	0.9767
2.0	0.9772	0.9778	0.9783	0.9788	0.9793	0.9798	0.9803	0.9808	0.9812	0.9817
2.1	0.9821	0.9826	0.9830	0.9834	0.9838	0.9842	0.9846	0.9850	0.9854	0.9857
2.2	0.9861	0.9864	0.9868	0.9871	0.9875	0.9878	0.9881	0.9884	0.9887	0.9890
2.3	0.9893	0.9896	0.9898	0.9901	0.9904	0.9906	0.9909	0.9911	0.9913	0.9916
2.4	0.9918	0.9920	0.9922	0.9925	0.9927	0.9929	0.9931	0.9932	0.9934	0.9936
2.5	0.9938	0.9940	0.9941	0.9943	0.9945	0.9946	0.9948	0.9949	0.9951	0.9952
2.6	0.9953	0.9955	0.9956	0.9957	0.9959	0.9960	0.9961	0.9962	0.9963	0.9964
2.7	0.9965	0.9966	0.9967	0.9968	0.9969	0.9970	0.9971	0.9972	0.9973	0.9974
2.8	0.9974	0.9975	0.9976	0.9977	0.9977	0.9978	0.9979	0.9979	0.9980	0.9981
2.9	0.9981	0.9982	0.9982	0.9983	0.9984	0.9984	0.9985	0.9985	0.9986	0.9986
3.0	0.9987	0.9987	0.9987	0.9988	0.9988	0.9989	0.9989	0.9989	0.9990	0.9990
3.1	0.9990	0.9991	0.9991	0.9991	0.9992	0.9992	0.9992	0.9992	0.9993	0.9993
3.2	0.9993	0.9993	0.9994	0.9994	0.9994	0.9994	0.9994	0.9995	0.9995	0.9995
3.3	0.9995	0.9995	0.9995	0.9996	0.9996	0.9996	0.9996	0.9996	0.9996	0.9997
3.4	0.9997	0.9997	0.9997	0.9997	0.9997	0.9997	0.9997	0.9997	0.9997	0.9998
3.5	0.9998	0.9998	0.9998	0.9998	0.9998	0.9998	0.9998	0.9998	0.9998	0.9998
3.6	0.9998	0.9998	0.9999	0.9999	0.9999	0.9999	0.9999	0.9999	0.9999	0.9999
3.7	0.9999	0.9999	0.9999	0.9999	0.9999	0.9999	0.9999	0.9999	0.9999	0.9999
3.8	0.9999	0.9999	0.9999	0.9999	0.9999	0.9999	0.9999	0.9999	0.9999	0.9999
3.9	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000	1.0000